Heemkundekring
Sankt-Tolbert
Vaals

Nieuwsbrief Nummer 40 - Januari 2013

Reconstructie Maastrichterlaan (1)

Nu de reconstructie van de Maastrichterlaan staat te gebeuren (1 april 2013), proberen wij in een aantal Nieuwsbrieven een geschiedkundige reconstructie van deze weg vast te leggen. Lezers worden uitgenodigd te reageren en zo mogelijk toevoegingen te sturen.
De jaren tussen 1823 en 1830 (Koning Willem I) waren goede jaren voor de lakenfabrikanten te Vaals. In deze jaren werd in het kader van het verbeteren van de infrastructuur van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, de weg Maastricht – Aken aangelegd en kreeg Vaals een goede verbinding met Maastricht.

In 1818 had burgemeester F.C.A. von Clermont al over de slechte staat van de oude weg naar Maastricht geschreven. In verband met de afzet van hun lakens was een goede verbinding met Maastricht belangrijk. Ook in 1819 klaagde de burgemeester over: "… la difficulté du transport à cause de la mauvaise route …"
In 1823 werd besloten tot de aanleg van de nieuwe weg van Maastricht naar Aken. Bij Vaals zou de weg enkele honderden meters ten noorden van het dorp lopen. De gemeenteraad van Vaals zag liever dat de weg door het midden van het dorp zou lopen (huidige Akenerstraat – Bergstraat – von Clermontplein – Bloemendalstraat, enz.). Er zou dan meer vertier in het dorp komen en de bevolking kon daaraan iets verdienen. Dit verzoek werd afgewezen omdat dan de weg te bochtig en te smal en het stijgingspercentage te groot zou zijn. Tevens zouden dan de kosten aanmerkelijker hoger zijn. Na de aanleg van de steenweg (1824) begon men met de bouw van etablissementen langs deze nieuwe weg. Op den duur groeide het dorp Vaals naar deze weg toe, die thans midden door Vaals loopt. *(Foto: Maastrichter Steenweg nabij Sjwats Jris – Uit het archief van Hkk Sankt Tolbert)*

Koning Hendrikstraat / Irmgardstraat

Op 13 februari 1041 schonk Hendrik III, koning van Duitsland, en later – vanaf 1046 – keizer van het Roomse Rijk, onder meer zijn goed in de villa 'Vals' met de toebehorende horigen, d.w.z. lijfeigenen van beide geslachten, en andere rechten aan het St. Adalbertstift (nu Adalbertkerk) in Aken.
Twee dagen na deze schenking, dus op 15 februari 1041, wordt Vaals voor de tweede keer vermeld. Op die dag schonk de genoemde koning Hendrik III aan zijn verwante Irmingard o.a. bezit in 'Vals'. *(Bron V&H nr. 1 – 1991)*
In Wikipedia staat o.a. het volgende over Irmgard: *Irmgard von Süchteln (auch Irmgard/Irmengardis von Aspel~von Köln; * vor 1013 auf Haus Aspel bei Rees; † an einem 4. September zwischen 1082 und 1089) wird vor allem in Süchteln bei Viersen als Heilige verehrt. Die Lebensdaten und Lebensumstände Irmgards sind völlig unklar, da die legendarische Überlieferung keine sicheren Schlüsse gestattet. Sie soll als Einsiedlerin bei Süchteln gelebt haben.*

In Stadlers Heiligen-Lexikon leest men: *Sie hat sich besonders ausgezeichnet durch ihre werkthätige Nächstenliebe und ihre seltene Frömmigkeit. Dreimal bewog sie ihre Andacht, eine Reise nach Rom zu den Gräbern der Apostel zu unternehmen, wo sie jedesmal mit vielen Reliquien heiliger Blutzeugen beschenkt wurde. Unter andern soll sie einen Theil des Hauptes des hl. Papstes Sylvester I. nach Köln gebracht und der Domkirche geschenkt haben, in welcher sie nach ihrem Tode beigesetzt wurde. Historisch lässt sich davon nicht das Geringste absichern.*

Op 13 februari 2013 viert Hkk Sankt Tolbert zijn 24ste verjaardag (1989)

Ter gelegenheid hiervan heeft Hans Jusssen een passend gedicht geschreven (zie bijlage). In 2014 is dan het 25-jarig jubileum van de Heemkundekring. Over hoe deze feestelijke gebeurtenis wordt ingevuld zijn al enkele ideeën geopperd. De redactie wil bij die gelegenheid een themaboek uitgeven, getiteld 'Vaals van A tot Z', een historisch naslagwerk over monumenten en bepalende persoonlijkheden.

Wie ? Wat ? Waar? Wanneer?

Wie weet de naam van het bruidspaar en van enkele gasten?

Hoe heet deze kapper?

Uit het jaarverslag 2012

Het jaar 2012 gaat het archief van Hkk Sankt Tolbert in als het jaar van de stabilisatie.

- De heemkundekring heeft in 2012 zijn zichtbaarheid in Vaals en daarbuiten zeer vergroot door een aantal aansprekende activiteiten.
- Het ledenaantal is in 2012 weer gegroeid met 30 en er zijn op 31-12-2012 welgeteld 229 leden.

D'r sjótsel van de oma

Of onze kinderen weten wat een schortje is? Het voornaamste gebruik van oma's schortje was, om haar jurk te beschermen, omdat ze er maar een paar had. Maar ook omdat het makkelijker was, om een schortje te wassen in plaats van een jurk. Ze gebruikte het schortje ook als pannenlap, om de pannen van de kachel of uit de oven te halen. Het diende ook om de tranen en vuile neus van de kinderen af te vegen. En als ze de eieren uit het kippenhok ging halen, was het schortje ook heel handig, om de eieren te dragen. Als er visite kwam konden haar verlegen kinderen onder haar schortje schuilen. En als het koud was kon ze haar armen er indraaien en opwarmen. Het was ook heel geschikt om de menige zweetdruppeltjes af te vegen, als ze gebukt stond over de kachel, met koken. Hout voor de kachel werd ook in het schortje binnen gebracht. Uit de tuin droeg ze allerhande soorten groente naar binnen, En als de erwten gedopt waren gingen de schillen in het schortje. In de herfst werd het schortje gebruikt om de appels op te rapen, die onder de bomen lagen. Als oma onverwachts visite aan zag komen, je stond er van te kijken, hoeveel meubeltjes dat ouwe schortje nog kon stoffen, in een paar seconden. Als het eten klaar was, ging ze naar buiten en zwaaide met haar schortje, dan wist iedereen dat het tijd was om binnen te komen. Het zal nog lang duren, voordat iemand iets uitgevonden heeft, wat voor zoveel doelen gebruikt kan worden als het schortje! Vergeet niet! In deze tijd, zouden wij er gek van worden, te weten hoeveel bacteriën er in dat schortje zaten. Toch heb ik er nooit wat aan overgehouden … of toch? Jawel … liefde.

Beperking van het aantal kermissen

In maart 1781 constateerde een momboir, een functie vergelijkbaar met die van officier van justitie, een groot aantal excessen en misbruiken, voornamelijk ter gelegenheid van trouwen, dopen, kraamfeesten, vastenavond, vogelschieten en vooral tijdens kermissen. Deze boden mogelijkheden om te eten en vooral om veel te drinken. Een ander misbruik betrof het schieten bij Nieuwjaar en bruiloft, waardoor gemakkelijk brand kon ontstaan.
Het ergste vond de momboir de vele kermissen, die ook nog eens veel te lang duurden, van twee tot vier dagen. Men kon zeggen dat altijd wel ergens in een van de dorpen kermis was. De kermissen dienden drastisch te worden beperkt. Zij gaven immers niet alleen aanleiding tot ruzies en vechtpartijen, maar ook tot grote verteringen. Velen voelden zich zodanig verplicht hun vrienden gedurende kermissen te trakteren, dat in menig huishouden na de kermis soms zelfs geen brood voor vrouw en kinderen in huis was.
Het gerechtshof verbood daarop alle kermissen en stelde een algemene kermis van drie dagen in, te houden op de eerste zondag na 11 november, waardoor ook het verlies van arbeidstijd ten nadele van de landbouw kon worden vermeden. Het verbood verder kraam- en begrafenismalen. Iedere schutterij mocht jaarlijks maar één vogel schieten. En passant verbood het hof het schieten met Nieuwjaar, tijdens bruiloften en het ontsteken van Sint Maartensvuren. *(Bron: De Maasgouw Jaargang 131 – 2012 – 4)*

Loek Brounen

Loek Brounen heeft afscheid genomen van de Woningstichting Vaals. Sinds 1969, waarvan de laatste 20 jaar als voorzitter van de Raad van Commissarissen, heeft hij in de woningbouwvereniging zijn beste krachten voor de Vaalser gemeenschap gegeven. Een geweldige prestatie, waarvoor wij Vaalsenaren aan hem dank verschuldigd zijn. Natuurlijk waren er medebestuurders en medewerkers bij de Woningstichting Vaals, maar iemand moest toch leiding geven en dat was Loek. Hij heeft als kundig, bescheiden, eerlijk, oprecht en stijlvol bestuurder zijn stempel op deze Stichting gedrukt. Loek is lid van de Heemkundekring Sankt Tolbert en ook de Heemkundekring heeft nooit tevergeefs een beroep op zijn kennis en ervaring kunnen doen. waarvoor onze speciale dank.

Loek: “Als ik nu omkijk naar de 42 jaar “Bauverein” dan houd ik daar een goed en blij gevoel aan over. Het mooie is dat er een organisatie staat met een sociaal maatschappelijke doelstelling, die door velen gedragen wordt en dit sociale beleid, ten behoeve van de gemeenschap Vaals, zullen blijven uitdragen.”

Kazerne in stijl politiebureau

De nieuwe kazerne van de vrijwillige brandweer in Vaals wordt “met veel respect” in dezelfde stijl gebouwd als het naastgelegen politiebureau aan de Randweg. Het opvallende, door de Maastrichtse architect Wiel Arets ontworpen gebouw (1995) moet beeldbepalend zijn voor de entree van Vaals, vindt burgemeester van Loo. Het ontwerp van het politiebureau was destijds (en is nog steeds) nogal omstreden.
(Bron: DDL 19-1-2013)

Citaat van de maand

“*Natuurlijk mag historische nauwkeurigheid nooit willens en wetens worden opgeofferd aan het streven om altijd onderhoudend te blijven, ook al valt die nauwkeurigheid, vooral wat betreft de eerste eeuwen, nooit volledig te garanderen.*” (John J. Norwich)

Jubileum: LGOG 150 Jaar

21 juni 1863. In het café-restaurant van Zeguers in het Comediegebouw te Maastricht verzamelen zich twintig mensen. Ze richten een vereniging op die de naam Geschied- en Oudheidkundig Genootschap voor het hertogdom Limburg krijgt. Doel, getuige artikel 1 van het voorlopig reglement: 'Het bevorderen der vaderlandsche geschiedenis en vooral die van Limburg, alsmede het opsporen van oudheden in dit hertogdom aanwezig.
Anderhalve eeuw later is het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap (LGOG) een bloeiende vereniging met drieduizend leden die zich nog altijd bezighoudt met het verleden van Limburg. In 2013 staat het LGOG het hele jaar uitgebreid stil bij het 150-jarig bestaansjubileum. Op de rol staan verder onder meer tentoonstellingen, lezingen, congressen, excursies en een academische zitting Herbert Kuijpers en Giel Xhonneux (leden van Hkk Sankt Tolbert) zijn beiden bestuurslid van het LGOG Kring Valkenburg en Heuvelland. Zie verder ook: www.lgog.nl

Dialectcursus

Burgemeester Reg van Loo gaf tijdens de naturalisatiedag in Vaals (15-12-2012) de Hkk Sankt Tolbert de hint om een Vaalser dialectcursus voor anderstalige (ook Nederlandstalige) inwoners te geven. Dit idee heeft de heemkundekring graag opgenomen en wordt in het voorjaar een 'survival'-cursus Völser Plat gegeven. Het zijn 4 lessen en deze worden gegeven door enkele leden van de heemkundekring. (Bericht datum en inschrijving volgt.)

Service

In de bijlage vindt u een overzicht van de inhoud van de 40 nieuwsbrieven, die in de loop van meer dan drie jaar zijn verstuurd. Alle nieuwsbrieven staan op www.sankttolbert.nl > Publicaties > Nieuwsbrieven.

Prins Carnaval 2013

In een gezellig en druk bezochte prinsenproclamatie op zaterdag 5 januari 2013 werd Roderique Kohnen gepresenteerd als nieuwe prins van Vaals. Roderique, een echte Vaalser jongen, is de zoon van kapper John Kohnen (lid van heemkundekring Sankt Tolbert). Hij zal regeren onder de naam prins Roderique I. Aan zijn zijde staat Quintin Redelinghuis als hofnar. (Kinderprins is Kevin I met hofnar Ivan).
Hun carnavalsmotto luidt: "Mit de trom en veul jeknal viere vuur dis joar carnaval. Laache, danse sjprenge, mit Vols Alaaf bejrusse vuur noen jidderinge."
Wij wensen beide heren heel veel succes maar vooral ook heel veel plezier.
Roderique is 29 jaar, leraar van beroep en geeft les in tekenen en handvaardigheid. Hij heeft zijn opleiding genoten op de kunstacademie van Maastricht en als afstudeerwerk heeft hij een fotoboek uitgebracht over het klooster(leven) van de Benedictijnen in Mamelis.
Op de website www.grensulle.nl vindt u alles over carnaval in Vaals: programma, oude foto's en films, optochten, sjlajer enz.

Vol(s)zin

Vrundliesjheet is wie 'nne sjlussel, los dies ènge maache, en doe zals ervare, dat hae óp vöál sjlöäser zal pase. (Hans Jussen)

Een Vaalsenaar in de missie

In december 1932 vertrok pater Michael Radermacher (1889 Vijlen-1977 Wittem) weer naar Brazilië waar hij tot nieuwe krachten gesterkt, de wederwaardigheden van het missionarisleven trotserend, zich weer opnieuw aan het bekeringswerk wijdde. (Hij was van 1920-1970 missionaris in Brazilië)
Als een zeer vermeldingswaardig moment uit zijn missieleven, waarover pater Radermacher zijn bijzondere voldoening uitdrukte, schreef hij in een van zijn laatste brieven over de eerst H. Communie van een communicantje van 130 Jaar, dat hij voor enkele maanden in den schoot der H. Kerk had opgenomen. Dit oudje, Sebastiaan geheten. was een zwarte uit Afrika, die in 1830 slaaf naar Brazilië kwam en in slavernij verbleef tot 1889. Pater Rademacher trof hem in een hospitaal, en het gelukte hem voor het katholiek geloof te winnen. De oude papa was reeds 5 keer gehuwd geweest.

Hij is nog kerngezond, alleen zijn voeten en benen weigeren hun dienst. Voor een missionaris moet het wel een aandoenlijk moment zijn, wanneer de Goddelijke Voorzienigheid hem zulke oudjes op zijn weg voert, en hij het geluk smaakt zijn priesterlijke waardigheid en macht te gebruiken voor het zielenheil van iemand, die reeds aan de rand van het graf staat. *(Bron: LK 12-4-1934)*

Paus Leo IX was niet in Holset

Heilige Paus Leo IX (1049-1054) is de enige paus - tot paus Johannes-Paulus II - die Nederland bezocht. Dat deed hij in 1049. Hij wijdde toen de Sint-Laurentiuskerk in Voerendaal.
Keizer Hendrik III (schonk in 1041 zijn goed in Vaals aan het St. Adalbertstift in Aken) had invloed op de benoeming van Paus Leo IX. Vandaar dat deze in verbinding werd gebracht met de inwijding van de Sint Lambertuskerk in Holset, hetgeen niet historisch is bewezen.

Internet

- Transport in Zuid-Limburg: www.transportnostalgiezuid-limburg.nl
- Collectieve herinneringen aan de mijn: www.onzemijnwerkers.nl

Boeken

- Ad Knotter, Serge Langeweg, Erik Nijhof, Jan Peet en Willibrord Rutten: ‘Mijnwerkers in Limburg. Een sociale geschiedenis’. € 39,95
- Wiel Kusters: ‘In en onder het dorp, Mijnwerkersleven in Limburg’. € 19,95
- Verleden&Heden nr. 14 (nog een beperkt aantal exemplaren): € 14,50

Ledennieuws

Nieuwe aanmeldingen:

Michael Rompen (Vaals).

Wilt u ook lid worden van Heemkundekring Sankt Tolbert Vaals? Meldt u dan aan via de website www.sankttolbert.nl.
De jaarcontributie bedraagt € 30,00.

Activiteitenagenda

Vrijdag 25 januari 2013: Bijeenkomst van Heemkundekring Sankt Tolbert in het verenigingsgebouw aan de Bloemendalstraat 11A.
Maandag 11 februari 2013: Carnavalsoptocht in Vaals
Vrijdag 22 februari 2013 om 19.30 uur: Bijeenkomst van Heemkundekring Sankt Tolbert in het verenigingsgebouw.
Vrijdag 29 maart 2013 om 19.30 uur: Algemene Ledenvergadering / Jaarvergadering van Heemkundekring Sankt Tolbert in het verenigingsgebouw
Zondag 2 juni 2013 om 10.00 uur: Uitwisseling Vaals - Plombières. Aanmelding voor Plombières bij d.aretz@vaals.nl Kosten € 9,95 p.p.

Verjaardagen (70+) van Sankt Tolbert – leden

Februari 2013
Horst-Dieter Piatkiewitz (3-2-1940)
Heinz Ortmans (20-2-1942).
Van harte proficiat!

Leden die vermelding in deze rubriek niet op prijs stellen gelieven dit tijdig door te geven aan het secretariaat.

Reageren
De nieuwsbrief is een maandelijkse uitgave van heemkundekring Sankt Tolbert (inhoud: Leo Junggeburt; opmaak Marcel Wolff). Wilt u meer weten over de heemkundekring Sankt Tolbert, een bijdrage leveren aan deze nieuwsbrief of heeft u een interessante mededeling, kijk dan op de website www.sankttolbert.nl of mail naar sankttolbert@gmail.com. De nieuwsbrieven staan ook in pdf-formaat op de website. Deze kunt u downloaden. Tevens kunt u op de site aangeven als u de nieuwsbrief niet meer wilt ontvangen.